

Аристотель. З твору „Метафізика”

... Потрібно розглянути, які ті причини і начала, наука про які є мудрість. Якщо розглянути ті думки, які ми маємо про мудре, то, мабуть, досягнемо тут більше ясності. По-перше, ми припускаємо, що мудрий, наскільки це можливо, знає все, хоча він і не має знання про кожний предмет окремо. По-друге, ми вважаємо мудрим того, хто здатний пізнати важке і нелегко зрозуміле для людини (адже сприйняття відчуттями властиво всім, а тому це легко і нічого мудрого в цьому немає). По-третє, ми вважаємо, що більш мудрий у всякій науці той, хто більш точний і більш здатний навчити виявленню причин, і [по-четверте], що з наук в більшій мірі мудрість та, яка бажана за ради неї самої і для пізнання, ніж та, яка бажана заради отримуваної для неї користі, а [по-п'яте], та, яка очолює, – в більшій мірі, ніж допоміжна, бо мудрому належить не одержувати повчання, а наставляти, і не він повинен покорятися іншому, а йому – той, хто менш мудрий. Ось такі думки і ось скільки ми їх маємо про мудрість і мудрих. З вказаного тут знання про все необхідне має той, хто в найбільшій мірі володіє знанням загального, бо в деякому розумінні він знає все підпадаюче під загальне. Однак, важче за все для людини пізнати саме це, саме загальне, бо воно далше за все від плотського сприйняття. Навчити найбільше здатна та наука, яка досліджує причини, бо навчають ті, хто вказує причини кожної речі. ... І тепер і раніше здивування спонукає людей філософствувати, причому спочатку вони дивувалися з того, що безпосередньо викликало подив, а потім, мало-помалу просуваючись таким чином далі, вони задавалися питанням про більш значне, наприклад про зміну положення Місяця, Сонця і зірок, а також про походження Всесвіту. Але подивований вважає себе незнаючим (тому і той, хто любить міфи, є в деякій мірі філософ, бо міф створюється на основі дивного). Якщо, таким чином, почали філософствувати, щоб позбутися незнання, то, очевидно, до знання стали прагнути заради розуміння, а не ради якої-небудь користі. Сам хід речей підтверджує це; а саме: коли виявилось в наявності майже все необхідне, рівно як і те, що полегшує життя і приносить задоволення, тоді стали шукати такого

роду розуміння. Зрозуміло чому ми не шукаємо його ні для якої іншої потреби. І так само як вільним називаємо ту людину, яка живе за ради самого себе, а не для іншого, так само і ця наука єдино вільна, бо вона існує за ради самої себе.

Питання до тексту:

1. Назвіть аргументи, за допомогою яких Аристотель пояснює поняття „мудрий”?
2. Хто ж , за Аристотелем, є мудрим?
3. У чому специфіка філософії, з точки зору Аристотеля?
4. З чого, на його думку, починається філософування?
5. Чому філософія – «наука вільна»?
6. Чи змогли би ви знайти в тексті натяк на те, що саме рабство (поділ праці на фізичну та розумову) дало можливість філософствувати?

Платон. З твору «Бенкет»

Перш за все, люди були трьох статей, а не двох, як тепер, – чоловічої та жіночої, тому що була ще третя стать, яка об'єднувала в собі ознаки тих двох; сама вона зникла, і від неї збереглося лише ім'я, яке стало лайливим, – андрогіни, із нього видно, що вони поєднували в собі вид і найменування обох статей – чоловічої та жіночої. Тоді у кожної людини тіло було кругле, спина не відрізнялася від грудей, рук було чотири, ніг стільки ж, скільки рук, і у кожного на круглій шиї два обличчя, абсолютно однакових; голова ж у цих двох облич, які дивилися в протилежні сторони, була спільною, вух було дві пари ..., а все інше можна собі уявити на підставі сказаного. Переміщалася така людина або прямо, на повний ріст – так, як ми тепер, але будь-якою стороною вперед, або, якщо поспішала, то йшла колесом, піднімаючи ноги доверху і перекочуючись на вісьмох кінцівках, що дозволяло їй швидко бігти вперед [...]. Страшні за своєю силою і потужністю, вони мали великі наміри і посягали навіть на владу богів ... це вони намагалися здійснити сходження на небо, щоби напасти на богів. І от Зевс і інші боги стали радитися, як поступити з ними, і не знали, як бути: вбити їх, вразивши рід людський громом, як колись

гігантів, – тоді боги позбавляться почестей і приношень від людей; але і миритися з таким безчинством теж було не можна. Врешті Зевс, дещо придумавши, говорить: – Здається, я віднайшов спосіб і зберегти людей, і покласти кінець їхній буйності, зменшивши їхню силу. Я розріжу кожного із них навпіл, і тоді вони, по-перше, стануть слабшими, а по-друге, кориснішими для нас, тому що число їх збільшиться. І ходити вони будуть прямо, на двох ногах. А якщо вони і після цього не заспокояться і почнуть буйствувати, я, – сказав він, – розріжу навпіл знову їх, і вони підскакуватимуть в мене на одній ніжці. Сказавши це він став розрізати людей навпіл, як розрізають перед засоленням ягоди горобини або як ріжуть яйце волоском. І кожному, кого він різав, Аполлон, за вказівкою Зевса, повинен був повернути в сторону розрізу обличчя і половину шиї, а все інше сказано було залікувати ... І от коли тіла таким чином були розділені навпіл, кожна половина прагнула до іншої своєї половини, вони обнімались, сплітались і, палко бажали зростися, вмирили від голоду і взагалі від бездіяння, тому що не хотіли робити окремо ... От з яких давніх пір властивий людям любовний потяг один до одного, який з'єднуючи попередні половини, намагається зробити з двох одне і тим самим вилікувати людську природу. Отже, кожен із нас – це половинка людини, розділеної на дві камбалоподібні частини, і тому кожен шукає завжди відповідну йому половину. [...] Причина цьому та, що такою була першопочаткова наша природа, і ми складали щось цілісне. [...] Отже, любов'ю називається – жадоба цілісності та прагнення до неї.

Питання до тексту

1. Поясніть, як розуміється в даному уривку любов: звідки вона виникає, на що спрямована?
2. Поясніть, як ви розумієте термін «любов до мудрості»? Як називали прадавніх людей у грецькій міфології?
3. Як ви розумієте вислів «платонічне кохання»?

Платон. З твору «Держава»

...Люди ніби перебувають у підземному, подібному до печери помешканні, до якого на всю ширину печери веде відкритий для світла вхід. Люди сидять тут ще з дитинства, мають скуті кайданами ноги й шию, тож рушитися з місця вони не можуть і дивляться лише просто себе, бо повернути голову їм не дозволяють кайдани. Згори і здалеку падає на них світло вогню, до якого вони обернені плечима, а між вогнем і кайданами проходить вгорі дорога, паралельно до якої, уяви собі, вибудований невисокий мур, що нагадує перегородку, яку штукарі встановлюють перед глядачами і над якою показують своє мистецтво. – Уявляю, – мовив Главкон. – Тоді уяви собі, що уздовж цього муру люди носять всілякі витвори, тримаючи їх так, щоб вони були видні зверху огорожі: тут і статуї. І всілякі зображення інших живих істот, виконані з каменю і дерева. І, певна річ, що одні люди при цьому розмовляють, інші – мовчать[...]. ...Коли б з когось знімали кайдани, змушували б раптом підвестись і повернути шиєю, пройтись, подивитись на світло, він робив би все це з великою мукою, у нього боляче миготіло б в очах, і він не міг би дивитися на предмети, тіні яких раніше бачив. Як гадаєш, що б він сказав, коли б хтось почав його запевняти, що тоді він спостерігав усілякі дрібниці, а тепер наблизився до буття і звернувся до правдивіших з існуючих речей, отже й бачить усе правильніше; та ще коли б йому показували предмети, які мерехтять перед ним, і змушували б відповідати на запитання: що то таке? Хіба тобі не здається, що це завдало б йому неабиякої муки і він подумав би, що те, що бачив перед цим, значно правдивіше від того, що йому показують тепер? – Авжеж, він так подумав би, – сказав Главкон. – Правда ? А якби його хтось змусив дивитись на саме світло, то хіба в нього не боліли б очі і хіба він не відвернувся б і не втік до тих предметів, на які може дивитись у повному переконанні, що саме вони набагато виразніші, ніж те, що йому показують ? – Це так, – мовив він.

Питання до тексту

1. Що собою представляє світ, в якому ми живемо, згідно з думкою Платона?
2. Яка природа платонівських ідей: матеріальна чи духовна?
3. Яким шляхом людина могла б здобути знання про ідеї?
4. Чому «в'язні печери» приймають за істину тіні предметів?